

อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ (Convention on Biological Diversity)

1. อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ (Convention on Biological Diversity) มีวัตถุประสงค์หลัก 3 ประการคือ (1) เพื่ออนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ (2) เพื่อใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน (3) เพื่อแบ่งปันผลประโยชน์ที่ได้จากการใช้ทรัพยากรพันธุกรรมอย่างเท่าเทียมและยุติธรรม ประเทศไทยได้ลงนามให้การรับรองอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพเมื่อวันที่ 12 มิ.ย. 2535 และได้ให้สัตยาบันเมื่อวันที่ 31 ต.ค. 2546 โดยมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 29 ม.ค. 2547 ส่งผลให้ไทยเป็นภาคีลำดับที่ 188 จากนั้นได้มีการจัดตั้งคณะอนุกรรมการอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพขึ้น เพื่อพิจารณาพันธกรณีของอนุสัญญาฯ ควบคู่ไปกับกฎหมายของประเทศและบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานต่างๆ ในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรชีวภาพ ต่อมาคณะอนุกรรมการฯ ได้แต่งตั้งคณะกรรมการเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์ขึ้น เพื่อพิจารณาและจัดทำแนวทางปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับการเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพและการแบ่งปันผลประโยชน์เพื่อให้เป็นมาตรฐานเดียวกันทั้งประเทศและให้เป็นที่ยอมรับในระดับสากล

2. พิธีสารคาร์ตาเฮนาว่าด้วยความปลอดภัยทางชีวภาพ มีการจัดทำขึ้นสืบเนื่องจากบทบัญญัติข้อ 8(g) ข้อ 17 และข้อ 19 วรรค 3 และ 4 ของอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพที่มีสาระสำคัญเกี่ยวกับการควบคุมจัดการความเสี่ยงอันเกิดจากการใช้สิ่งมีชีวิตดัดแปลง (Living Modified Organism) ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพ โดยมีจุดมุ่งหมายในการคุ้มครองสุขภาพอนามัยของมนุษย์และสิ่งแวดล้อมจากผลกระทบร้ายแรงจากผลิตภัณฑ์อันเป็นผลมาจากเทคโนโลยีชีวภาพสมัยใหม่ ประเทศไทยมิได้ลงนามในพิธีสารฯ แต่เข้าภาคยานุวัติเมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน พ.ศ. 2548 และตามวรรค 2 ข้อ 37 ของพิธีสารฯ ที่กำหนดให้พิธีสารมีผลบังคับใช้เมื่อพ้น 90 วันหลังจากส่งมอบภาคยานุวัติสารแล้ว ส่งผลให้พิธีสารฯ มีผลใช้บังคับต่อประเทศไทยเมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549 ซึ่งปัจจุบันมีประเทศภาคีสมาชิกจำนวน 166 ประเทศทั้งหมด โดยประเทศไทยเข้าเป็นภาคีลำดับที่ 149

3. พิธีสารเสริมนาโงยา-กัวลาแลมเปอร์ว่าด้วยการรับผิดชอบและชดใช้ตามพิธีสารคาร์ตาเฮนาว่าด้วยความปลอดภัยทางชีวภาพ มีการจัดทำขึ้นเพื่อเป็นกลไกการดำเนินงานตามมาตรา 27 ของพิธีสารคาร์ตาเฮนาว่าด้วยความปลอดภัยทางชีวภาพ และมาตรา 19 ของอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพที่กำหนดให้มีการควบคุมดูแลเทคโนโลยีชีวภาพให้มีความปลอดภัยต่อความหลากหลายทางชีวภาพ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน โดยคำนึงถึงความเสี่ยงต่อสุขภาพของมนุษย์ ด้วยการจัดเตรียมหลักเกณฑ์และวิธีการระหว่างประเทศในเรื่องของการรับผิดชอบและชดใช้ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งมีชีวิตดัดแปลงพันธุกรรม หลักการของพิธีสารเสริมฯ กำหนดให้ผู้ประกอบกิจกรรมเกี่ยวกับสิ่งมีชีวิตดัดแปลงพันธุกรรมจะต้องรับผิดชอบในการดำเนินการตามมาตรการตอบสนองทันทีที่เกิดผลกระทบ และ/หรือ ชดใช้ค่าเสียหายตามที่กำหนดไว้กฎหมายภายในของภาคี ไทยได้ลงนามในพิธีสารเสริมฯ เมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2555 และได้มีการลงนามรับรอง เมื่อวันที่ 6 มีนาคม พ.ศ. 2555 โดยมีได้ให้สัตยาบัน

4. พิธีสารนาโงยา พิธีสารนาโงยาอยู่ภายใต้อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ โดยพัฒนาขึ้นบนพื้นฐานแนวคิดที่ว่าแต่ละประเทศมีสิทธิอธิปไตยในทรัพยากรธรรมชาติที่อยู่ในขอบเขตอำนาจของตน ดังนั้นการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมในแต่ละประเทศจึงต้องได้รับอนุญาตตามกฎหมายภายในของประเทศนั้นๆ เมื่อได้รับอนุญาตแล้ว จะต้องมีการต่อรองเพื่อทำข้อตกลงในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดจากการใช้ร่วมกัน ไทยได้ลงนามพิธีสารนาโงยาแล้วเมื่อวันที่ 31 ม.ค. 2555 แต่ยังไม่ได้ให้สัตยาบัน

ที่ผ่านมาเมื่อเดือน ส.ค. 2558 ได้มีการจัดประชุมรับฟังความเห็นในการเข้าเป็นภาคีพิธีสารนาโงยาว่าด้วยการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมและการแบ่งปันผลประโยชน์ที่ได้จากการใช้ทรัพยากรพันธุกรรมอย่างยุติธรรม และเท่าเทียม โดยมีผู้เชี่ยวชาญในประเด็นที่เกี่ยวข้องมาชี้แจงข้อมูล รวมทั้งมีการจัดแสดงนิทรรศการพืชและสัตว์ที่อยู่ภายใต้ความคุ้มครองของพิธีสารนาโงยา เพื่อให้ผู้เข้าร่วมประชุมมีความเข้าใจอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น เนื่องจากเป็นประเด็นที่มีความซับซ้อน

พิธีสารนาโงยากับการกีดกันทางการค้า การเข้าเป็นภาคีพิธีสารนาโงยาจะไม่ส่งผลในการกีดกันทางการค้าในทางตรง แต่หากมีความซับซ้อนของกฎหมายในการขออนุญาตเพื่อเข้าถึง และแบ่งปันผลประโยชน์จากทรัพยากรพันธุกรรม ควรระมัดระวังว่าอาจกลายเป็นการสร้างอุปสรรคทางเทคนิคต่อการค้าได้ และนอกจากการพิจารณาเรื่องการกีดกันทางการค้าซึ่งอาจเป็นผลจากการปฏิบัติตามพันธกรณีพิธีสารนาโงยา ยังควรคำนึงถึงกรณีที่น่าจะมีการใช้มาตรการทางการค้าเพื่อให้สมาชิกปฏิบัติตามพันธกรณี ซึ่งความตกลงด้านสิ่งแวดล้อมส่วนใหญ่กำหนดเพียงให้ส่งรายงานอย่างสม่ำเสมอเพื่อแจ้งว่ามีการปฏิบัติตามพันธกรณีครบถ้วนหรือไม่ โดยไม่ได้ระบุว่าหากไม่ปฏิบัติตามจะมีบทลงโทษอย่างไร แต่มีความตกลงบางส่วนที่ระบุถึงระเบียบวิธีการและกลไกเพื่อส่งเสริมการปฏิบัติตามพันธกรณีอย่างชัดเจน ซึ่งรวมถึงพิธีสารนาโงยาที่ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการอย่างเป็นทางการขึ้นมาทำหน้าที่ตรวจสอบการปฏิบัติตามพันธกรณีของสมาชิก และรายงานต่อสมัชชาภาคีอนุสัญญา ซึ่งหากพบว่า มีประเทศที่ไม่ปฏิบัติตาม สมัชชาภาคีอนุสัญญาจะสามารถตัดสินใจกำหนดมาตรการลงโทษได้

กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ
ส่วนยุโรป 2 สำนักยุโรป
มกราคม 2559